

TÁMOP-4.1.3-08/1-2008-0004

A felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése

A validáció a felsőoktatási jogi szabályozásban

Készítette: Princzinger Péter

Budapest, 2010.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
1. Bevezetés.	4
1.1. A szakértői anyag célja	4
1.2. Mit értünk validáció alatt?	4
1.3. Mit értünk felsőoktatási jogi szabályozás alatt?	4
2. Különböző elismerési, beszámítási eljárások	5
3. „Igazi” validáció a hatályos jogi és intézményi szabályozásban	9
3.1. Az olimpiai eredmény elismerése tanulmányi teljesítményként.	9
3.2. Munkatapasztalat beszámítása	10
3.3. Egyéni felkészülés a doktori fokozatszerzési eljárásra	13
3.4. Intézményi szabályozásban, gyakorlatban kialakult validációs folyamatok	16
4. Zárógondolatok.	17
4.1. A validálás szabályozása – tartalmi szempontok	17
4.2. A validálás szabályozása – szervezeti és eljárási szempontok.	17

Vezetői összefoglaló

A nem formális vagy informális környezetben előzetesen szerzett tudás *beszámításának jogi keretei* a hatályos felsőoktatási jogban 2008. január 1. óta *adottak*, e kereteket az Ftv. 58. § (7)–(8) bekezdései és a Vhr. 23. § (9) bekezdése jelentik. Lényegében ebbe a körbe tartoznak azok a szintén a Vhr. 23. § (9) bekezdésén alapuló felmentések, amelyek az intézményi gyakorlatban alakultak ki. A PhD-képzésben a fokozatszerzésre történő egyéni felkészülés formájában van jelen az előzetesen szerzett tudás elismerése, ennek jogi alapja az Ftv. 68. § (3) bekezdése.

A hatályos jogi szabályozás a validációt tartalmilag az előzetes *munkatapasztalat* beszámításaként fogja fel, anélkül azonban, hogy a munkatapasztalat fogalmát meghatározná. A jogszabályi meghatározás szerint a munkatapasztalat beszámítása során az intézménynek valamilyen *számonkérés* formájában meg kell győződnie az adott ismeretek elsajátításáról.

A jogi szabályozás *keretjelleű*, a felsőoktatási intézmények e keretek között alakíthatják ki elismerési szabályozásokat és gyakorlatukat. Ezek a lehetőségek minden képzési ciklusban (szinten) alkalmazhatók, az említett rendelkezések érvényesek az alapképzésre, mesterképzésre (egységes osztatlan mesterképzésre, szakirányú továbbképzésre, doktori képzésre) egyaránt. Ma ezek a jogi keretek azonban leginkább „korlátok”.

Ami az intézményi szabályozásokat illeti, a validációról többnyire egyáltalán nem rendelkeznek, vagy a kreditelismerési szabályok körében szólnak róla, de leggyakrabban az intézményi szabályzat a jogszabályban írtak megisméltésére korlátozódik. Inkább kivételként azonban néhány intézményben megtalálható a validáció – egyelőre inkább a napi gyakorlat által kikényszerített – szabályozása, illetve a napi működési gyakorlatban helyenként kialakultak a kreditelismeréstől eltérő, célszerűségi szempontokat szem előtt tartó megoldások is.

Ezek a kivételként fellelt megoldások egyrészt intézményi szinten továbbfejleszthetők, másrészt adaptálhatók, bevezethetők elvileg bármely másik intézményben, illetve képzésben, mégpedig akár a hatályos jogszabályi környezetben is.

Ugyanakkor megfontolandó, hogy a validáció tartalmi, szervezeti, eljárási feltételeit célszerű-e, indokolt-e olyan szorosan korlátozni, ahogy ezt a hatályos jogi szabályozás teszi. Annyi bizonyosan kijelenthető, hogy a tételes jogi szabályos ma nem kellően differenciált, és nem ösztönzi az informális, nem formális tudás elismerését.

1. Bevezetés

1.1. A szakértői anyag célja

Ennek a munkának a célja formális iskolai képzésen kívül megszerzett tudások (a nem formális és informális tanulási környezetben szerzett ismeretek és kompetenciák) elismerése [validálás] hazai jogi szabályozásának bemutatása. A dolgozat leíró jellegű munka, célja a tárgyyszerű ismertetés.

Ennek a szakanyagnak nem célja a validáció kifejezés tartalmának feltárása, vagy a tételes jogban használt terminus technicus-ok valamelyikével történő megfeleltetés. Mi sem lenne egyszerűbb, mint azt megállapítani, hogy a magyar tételes jog nem használja a validáció [validálás] kifejezéseket. Nyilvánvaló viszont, hogy a szakértői megbízás célja éppen annak vizsgálata, hogy milyen, a validáció fogalmába tartozó megoldások léteznek a jogi szabályozásban, működnek a gyakorlatban.

1.2. Mit értünk validáció alatt?

Ehhez – bármilyen kényelmes volna – nem kerülhető meg annak rögzítése, hogy mit értünk a validáció [validálás] fogalma alatt, azaz: milyen tartamú szabályozási elemeket keresünk a tételes jogban. Az alábbi kategorizálást tekintettük kiindulási pontnak:

- » formális (= iskolarendszerű) képzésben történő tanulás
- » nem formális = iskolarendszeren kívüli, de szervezett formában lebonyolított képzések
- » informális – iskolarendszeren kívüli, tapasztalati úton történő tanulás
 - önképzés
 - munkavégzés
 - * egy adott munkahelyen, munkaviszonyban
 - * más keretek között

Olyan szabályozási elemeket keresünk tehát a tételes jogban, illetve az intézményi szabályozásokban, melyek funkciója az előzetesen, nem formális vagy informális környezetben megszerzett tudás elismerése, beszámítása, tanúsítása, illetve az előzetesen megszerzett tudás alapján valamely követelmény alóli felmentés.

1.3. Mit értünk felsőoktatási jogi szabályozás alatt?

A vizsgálódást a jogforrási rendszerben „felülről lefelé” indulva a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvénynél (Ftv.) kezdjük. Ezt követően a törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeleteket vizsgáltuk át, ezek közül elsősorban a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendeletre, a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendeletre, valamint a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendeletre koncentráltunk. Ami a miniszteri rendeleteket illeti, a téma szempontjából az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló a 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet tűnt releváns jogszabálynak.

Jóllehet, a felsőoktatási intézmények által alkotott szabályzatok jogalkotási értelemben nem tekinthetők „jog”-nak, nyilvánvaló, hogy ezek a dokumentumok is a vizsgálat tárgyát kell, hogy képezzék, hiszen a tartalmukat tekintve a személyi hatályuk alá tartozó felsőoktatási intézményi közösségek

számára magatartási szabályokat (jogokat és kötelezettségeket) fogalmaznak meg, általános szinten a tartósság igényével.

Jelen tanulmányban az alábbi intézmények szabályozásából veszünk példákat:

- » Állami felsőoktatási intézmények:
 - Budapesti Corvinus Egyetem
 - Eötvös Loránd Tudományegyetem
 - Debreceni Egyetem
 - Pécsi Tudományegyetem
 - Veszprémi Egyetem
 - Budapesti Gazdasági Főiskola
 - Szolnoki Főiskola
- » Nem állami felsőoktatási intézmények:
 - Pázmány Péter Katolikus Egyetem
 - Általános Vállalkozási Főiskola

Fentiekén kívül áttekintettünk további szabályzatokat is, azokat nem említjük külön, amelyekben egyáltalán nincs szó validációról, vagy csak szó szerint megismétlik a jogszabályi rendelkezéseket.

2. Különböző elismerési, beszámítási eljárások

A felsőoktatásban a hallgató tanulmányi előrehaladása mentén az alábbi pontokon történhet valamilyen „elismerés”, „beszámítás” (azaz olyan aktus, amikor az elismerő „hatóság” valamilyen képesség, teljesítmény, eredmény vagy állapot meglétét kredittel, érdemjeggyel, felvételi pontszámmal ellentételezi, elismeri):

A képzési rendszer mely szintjén?	Mit ismernek el, mit számítanak be?
„0. szint”: felsőfokú szakképzésbe történő belépéskor	ugyanazokat, mint a BA/BSc szintre való belépéskor, elérés (könnyítés), hogy csak a középiskolai eredmények „duplázásával” is be lehet kerülni.
1. BA/BSc képzésbe belépéskor	érettségi emelt szinten történő teljesítése
	igazolt nyelvismeret
	tanulmányi és tudományos versenyen elért eredmények
	kiemelkedő sportteljesítmény
	OKJ-s szakképzettség, technikus képesítő bizonyítvány
	hátrányos helyzet
	fogyatékoság
2. BA/BSc képzésben	gyermeknevelési támogatásra való jogosultság
	korábban megszerzett kreditek
	munkatapasztalat
3. MA/MSc képzésbe belépéskor	egyéb (felmentések)
	felvételi feltételek intézményi hatáskörben
4. MA/MSc képzésben	többletpontok intézményi hatáskörben
	korábban megszerzett kreditek
	munkatapasztalat
	egyéb (felmentések)
5. szakirányú továbbképzés belépéskor	felvételi feltételek intézményi hatáskörben
	többletpontok intézményi hatáskörben

6. szakirányú továbbképzésben	korábban megszerzett kreditek
	munkatapasztalat
	egyéb (felmentések)
7. doktori képzésre belépéskor	felvételi feltételek intézményi hatáskörben
	többletpontok intézményi hatáskörben
8. PhD-képzésben	egyéni felkészülés
	korábban megszerzett kreditek
	munkatapasztalat
	egyéb (felmentések)

Látható, hogy a felsorolt megoldások túlnyomó részben a korábban formális keretek között megszerzett ismeretek beszámítását, elismerését célozzák (OKJ-s szakképzettség, technikus bizonyítvány, nyelvvizsga, másik intézményben megszerzett kredit, részképzésben szerzett ismeretek). Kisebb részben valamilyen társadalmi-szociális státuszt honorálnak, ezek nemigen tekinthetők elismerési eljárásoknak (hátrányos helyzet, gyēs). Nézzük ezeket sorban:

„0. szint: A felsőfokú szakképzést sokan nem is úgy tartják számon, mint a felsőoktatás egy képzési szintjét. Pedig a jogi szabályozás szerint ebben a képzési műfajban vagy felsőoktatási intézmények „saját jogon”, vagy közoktatási intézmények, de ezek csak felsőoktatási intézménnyel együttműködve folytathatnak képzést. A felsőfokú szakképzésre való felvétel szabályait is a felsőoktatási felvételi eljárásokat szabályozó Korm. rendelet tartalmazza.

1. A felsőoktatásba való belépéskor, a felvételi eljárás során az alábbi „validációszerű” megoldásokat intézményesíti a jogi szabályozás:

A felsőoktatási törvény szerint: „A Kormány határozza meg, hogy a felsőoktatási felvételi kérelmek rangsorolásánál a középiskolai *tanulmányi versenyeken* vagy más *tudományos célú versenyen* elért eredményeket, illetve a *kiemelkedő sporteredményeket* milyen módon és milyen feltételek mellett lehet figyelembe venni, [továbbá, hogy mely esetben lehet szakmai alkalmassági, illetve gyakorlati vizsgát tartani.]” [Ftv. 42. § (5) bek.]

Ugyancsak előírja a törvény, hogy „A Kormány előnyben részesítési követelményt állapíthat meg *a)* hátrányos helyzetű hallgatói csoport, *b)* gyermekük gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülők, *c)* fogyatékossgal élő jelentkezők csoportjához tartozók részére azzal, hogy az előnyben részesítés kizárólag az előnyben részesítés alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben biztosítható, és nem vezethet alap- és mesterképzésben az oklevél által tanúsított szakképzettség, illetve felsőfokú szakképzésben a bizonyítvány által tanúsított szakképesítés megszerzéséhez szükséges alapvető tanulmányi követelmények alóli felmentéshez.” [Ftv.39. § (7) bek.]

Ezek a rendelkezések képezik a törvényi alapját a felvételi eljárásban érvényes többletpontrendszernek. A felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet [Felvételi rendelet] alapján többletpontot az alábbi jogcímenek lehet kapni a felvételi eljárásban:

- » Az emelt szinten teljesített legalább 30 százalékos eredményű érettségi vizsgáért vizsgatárgyanként 40 többletpontra jogosult a jelentkező. [Felvételi rendelet 18. § (1)–(2) bek.]
- » A jelentkező az államilag elismert vagy azzal egyenértékű nyelvvizsgáért szintén jogosult többletpontra, mégpedig középfokú nyelvvizsga esetén 35, felsőfokú nyelvvizsga esetén 50 többletpontra. [Felvételi rendelet 19. § (1) bek.]
- » A jelentkező szintén jogosult többletpontra a következő eredményei alapján [Felvételi rendelet 20. § a)–e) pontok]:

- az adott sportág országos sportági szakszövetsége által kiadott igazolás alapján az eredmény elérésekor a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által szervezett *olimpiai játékokon*, a FIDE által szervezett *Sakkolimpián*, 1984-től kezdődően a *Paralimpián* vagy *Siketlimpián* szereplő sportágban legfeljebb egy eredményért: *világ- és Európa-bajnokságon* elért legalább 3. helyezéért 20, országos sportági szakszövetség által szervezett *országos bajnokságon* elért legalább 3. helyezéért 10 többletpontra;
 - legfeljebb egy, a művészeti szakképzésben tanuló szakközépiskolások részére szervezett, a minisztérium által meghirdetett és anyagilag támogatott *Országos Művészeti Tanulmányi Versenyeken* egyéni versenyzőként elért 1–3. helyezéért 20 többletpontra;
 - az *Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen* és a *Szakmacsoportos Szakmai Előkészítő Érettségi Tárgyak Versenyén* döntőbe jutott és ott elért 1–10. helyezéért 80, 11–20. helyezéért 50, 21–30. helyezéért 25 többletpontra,
 - a *Középiskolai Tudományos Diákkörök Országos Konferenciája* versenyein elért helyezés alapján a nagydíjasoknak 30, az első díjasoknak 15 többletpontra;
 - az *Iffúsági Tudományos és Innovációs Tehetségkutató Versenyen* elért legalább 3. helyezéért 25 többletpontra;
 - legfeljebb egy, az *Országos Képzési Jegyzékben* szereplő emelt szintű vagy felsőfokú szakképzésért, illetve a korábban az érettségi vizsgát követően megszerzett *technikusi képesítő bizonyítványért*, a 2. számú melléklet szerint szakiránynak megfelelő továbbtanulás esetén 30 többletpontra.
- » A Nemzetközi Olimpiai Bizottság által szervezett *olimpiai játékokon*, a FIDE által szervezett *Sakkolimpián*, 1984-től kezdődően a *Paralimpián* vagy *Siketlimpián* 1–3. helyezést elért jelentkezők felvételi *összpontszáma* bármely általuk választott intézményben, tagozaton, szakon 480 pont. [Felvételi rendelet 21. § (1) bek.]
 - » A hátrányos helyzetű jelentkező minden jelentkezési helyén 25 többletpontra jogosult. [Felvételi rendelet 22. § (1) bek.]
 - » További 25 pontra jogosult a halmozottan hátrányos helyzetű jelentkező. [Felvételi rendelet 22. § (2) bek.]
 - » A fogyatékossgal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 50 többletpontra jogosult. [Felvételi rendelet 22. § (3) bek.]
 - » Az a jelentkező, aki a jelentkezési határidő és a felvételi döntés közötti időszakban gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesül, 50 többletpontra jogosult. [Felvételi rendelet 22. § (4) bek.]

2. Alapképzésben az alábbi elismerési megoldások ismertek a jogi szabályozás és az intézményi szabályozás alapján:

- » „A felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok során a tanulmányi követelmények teljesítését – az egyes tantárgyakhoz, tantervi egységekhez rendelt – tanulmányi pontokban (a továbbiakban: kredit) kell kifejezni. A hallgatónak az adott képzésben történő előrehaladását a megszerzett kreditek összege fejezi ki. (...) Egy adott ismeretanyag elsajátításáért egy alkalommal adható kredit. A *kredittel elismert tanulmányi teljesítményt* – ha annak előfeltétele fennáll – *bármelyik felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok során el kell ismerni*, függetlenül attól, hogy milyen felsőoktatási intézményben, milyen képzési szinten folytatott tanulmányok során szerezték azt. Az elismerés – tantárgyi program alapján – kizárólag a kredit megállapításának alapjául szolgáló ismeretek összevetésével történik. El kell ismerni a kreditet, ha az összevetett ismeretek legalább hetvenöt százalékban megegyeznek. Az ismeretanyag összeve-

tését a felsőoktatási intézmény e célra létrehozott bizottsága (a továbbiakban: kreditátviteli bizottság) végzi.” [Ftv. 58. § (1) és (7) bek.]

- » A kreditátviteli bizottság a korábbi tanulmányokat és *munkatapasztalatokat* tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti. A *munkatapasztalat alapján beszámítható kreditek száma* legfeljebb harminc lehet. A munkatapasztalatok alapján teljesített követelmények elismeréséhez az intézménynek szóbeli, írásbeli vagy gyakorlati *számonkérés formájában meg kell bizonyosodnia* az ismeretek elsajátításáról. [Ftv. 58. § (7) bek. és Ftv. Vhr. 23. § (9) bek.]

Megjegyzés: A kreditátvitel és a munkatapasztalat beszámításának végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket a tanulmányi és vizsgaszabályzatban kell szabályozni, azzal a megköttéssel, hogy a hallgató a végbizonyítvány (abszolutórium) megszerzéséhez – a felsőoktatási intézményben folytatott, illetve más korábbi tanulmányok, továbbá munkatapasztalatok kreditértékként való elismerése esetén is – az adott intézményben legalább harminc kreditet köteles teljesíteni. [Ftv. 58. § (8)]

- » Nem kell teljesíteni a tantervben előírt követelményeket, ha a hallgató azokat korábban már elsajátította, és ezt hitelt érdemlő módon igazolja. [Ftv. Vhr. 23. § (9)]

3. Ami a mesterképzésre való belépés feltételeit illeti, ezeket maga a felsőoktatási intézmény jogosult meghatározni, azzal, hogy az intézmény olyan pontozási rendszert köteles alkalmazni, melyben összesen 100 pontot lehet elérni, ebből legalább 1, legfeljebb 10 pont erejéig kell értékelni az ún. többleteljesítményeket, melyek körét szintén az intézmény jogosult meghatározni. A Felvételi rendelet korábban ismertetett rendezései a többletpontokkal kapcsolatban nem alkalmazhatók. E körben bármilyen előzetesen megszerzett tudás értékelhető, elismerhető. [Ftv. 43. § (1) bek. és Felvételi rendelet 35. § (1)–(4) bek.]

4. A mesterképzésben a hatályos jogi szabályozás alapján ugyanazok az elismerési, beszámítási lehetőségek adóttak, melyeket az alapképzésnél összefoglaltunk: (a) másutt szerzett ismeretek kreditelismeréssel történő érvényesítése, (b) munkatapasztalat beszámítása, (c) egyéb felmentések.

Megjegyzendő azonban, hogy az Ftv. korábban idézett 58. § (7) bek. utolsó mondata miatt, miszerint „a munkatapasztalat alapján beszámítható kreditek száma legfeljebb harminc lehet”, a mesterképzés esetében akár validálással elismert előzetes munkatapasztalat a képzés teljes kreditvolumenének (120 kreditnek) az egynevedét is kiteheti.

5. A törvény szerint: „Szakirányú továbbképzésre az vehető fel, aki alapképzésben vagy mesterképzésben szerzett fokozattal és szakképzettséggel rendelkezik. Szakirányú továbbképzés esetében felvételi előfeltételként meghatározott munkakör betöltése, meghatározott időtartamú szakmai gyakorlat, további szakképzettség megléte is kiköthető.” [Ftv. 43. § (2) bek.]

6. A szakirányú továbbképzésben a hatályos jogi szabályozás alapján ugyanazok az elismerési, beszámítási lehetőségek adóttak, melyeket az alapképzésnél és a mesterképzésnél említettünk: (a) másutt szerzett ismeretek kreditelismeréssel történő érvényesítése, (b) munkatapasztalat beszámítása, (c) egyéb felmentések.

Itt azonban, mivel a törvény szerint a szakirányú továbbképzésben minimum 60 maximum 120 kreditet kell gyűjteni a hallgatónak, az Ftv. korábban idézett 58. § (7) bek. utolsó mondata miatt a validálással elismert előzetes munkatapasztalat adott esetben (60 kredites képzés esetén) a képzés teljes kreditvolumenének akár a felét is kiteheti.

7. A doktori képzésre történő felvétel további feltételeit a felsőoktatási intézmény határozhatja meg, azzal a megköttéssel, hogy azonos felvételi követelményeket köteles alkalmazni, függetlenül attól, hogy

a jelentkező mely felsőoktatási intézményben szerezte a mesterfokozatát. [Ftv. 43. § (4) bek.] E körben elvileg bármilyen előzetesen megszerzett tudást előírhat, értékelhet.

8. Az Ftv. szerint: „A doktori képzést követően a doktori fokozatot külön fokozatszerzési eljárás keretében lehet megszerezni. A doktori fokozatszerzési eljárásban részt vevő a doktorjelölt. Doktorjelölt lehet az is, aki nem vett részt a doktori képzésben, a fokozatszerzésre egyénileg készült fel, feltéve, hogy mesterfokozatot szerzett, és teljesítette a doktori képzés követelményeit.” [68. § (3) bek.]

Az egyéni felkészülés „műfaja” mellett a doktori képzésben elvileg ugyanazok az elismerési megoldások képzelhetők el, mint az összes többi képzési ciklusnál – (a) másutt szerzett ismeretek kreditelismeréssel történő érvényesítése, (b) munkatapasztalat beszámítása, (c) egyéb felmentések –, hiszen a törvény ezen rendelkezései minden képzési ciklusra vonatkoznak.

3. „Igazi” validáció a hatályos jogi és intézményi szabályozásban

Látható, hogy a 2. pontban ismertetett esetek mindegyikében elismernek „valamit” –vizsgaeredményt, nyelvtudást, tanulmányi versenyeredményt, előzetesen megszerzett ismereteket, szakmai tapasztalatot, szociális helyzetet. Azonban a vázolt elismerési esetek többségében vagy *nem előzetesen szerzett* ismeretet, vagy *nem formális környezetben szerzett* tudást számítanak be. A beszámítás erősen kötődik az iskolarendszerű képzésekhez, és ismeretcentrikus.

Négy olyan kategória van a hatályos jogi és intézményi szabályozásban, illetve gyakorlatban, amelyek a TÁMOP 4.1.3. projekt közreműködő szakértői által többé-kevésbé elfogadott fogalmi feltételeknek megfelel, azaz amelyeknél megtalálhatók a validáció fentebb rögzített tartalmi elemei: (a) nem formális vagy informális keretek között, (b) előzetesen, tapasztalati úton elsajátított készség, tudás (c) „tanulmányi teljesítményként” történő elismerése, beszámítása:

1. az egyik eset (ami még inkább az „álvalidálási” mechanizmusokhoz áll közelebb), amikor az olimpián 1–3. helyezést elért sportoló az általa választott bármely intézmény, bármely szakjára történő jelentkezésekor 480 pontot (tehát az elérhető maximális pontszámot) kap;
2. a másik eset: a munkatapasztalat beszámítása;
3. a harmadik: a PhD-képzésben az egyéni felkészülési forma;
4. a negyedik pedig az intézmények belső szabályozása vagy szokásjoggá szilárdult felmentések, „könnyítések” gyakorlata (korábban nyújtott teljesítmények elismerése tanulmányi követelmény teljesítéseként).

A továbbiakban ezeket vesszük sorra egyenként.

3.1. Az olimpiai eredmény elismerése tanulmányi teljesítményként

A felsőoktatási felvételi eljárásban a jelentkező az ún. 400 pontos rendszerben 200 pontot szedhet össze a középiskolai osztályzataiból, másik 200 pontot az érettségi érdemjegyeiből számított pontokból, és ezen felül maximum 80 többletpontot érvényesíthet (akkor is, ha a különböző jogcímenek 5-öt megillető többletpontok száma adott esetben a 80-at meghaladná). Magyarul: a jelentkező tanulmányi eredményeit fejezik ki a pontok. Amikor a jogszabály azt mondja ki, hogy az olimpián 1–3. helyezett sportoló bármely általa választott szakra történő jelentkezésekor „automatikusan” 480 pontot kap, azzal lényegében azt ismeri el, hogy az olimpián elért első, második vagy harmadik helyezés egyenértékű a 11–12. osztályban szerzett jeles érdemjegyekkel, a kitűnő érettségi eredményekkel és a többletpontokra jogosító teljesítményekkel – bármely képzési területen.

Ezt alighanem akkor tekinthetnénk „igazi” validálási mechanizmusnak, ha a jogszabály például úgy rendelkezne, hogy az olimpián 1–3. helyezést elért jelentkező a sporttudományi képzési terület

bármely szakjára történő jelentkezés esetén 480 pontot kap. E mögött felismerhető lenne az a megfontolás, hogy a kiemelkedő sporteredmény valóban egyenértékű adott esetben egy testnevelő edző BSc-re meghatározott felvételi követelményekkel. Azonban nem valószínű, hogy a jogalkotó szerint az olimpiai 1–3. helyezés tartalmi szempontból egyenértékű teljesítmény mondjuk a jogász vagy a közgazdász szakra előírt felvételi követelmények maximális pontszámmal történő teljesítésével (de említhetnék bármely másik szakot).

A valóságban itt egy felvételi mentességi jogcímről van szó, mivel azonban a hatályos felvételi szabályozásban nincs felvételi mentesség, a 480 pont automatikus megadása egy technikai kényszermegoldásnak tekinthető.

3.2. Munkatapasztalat beszámítása

A munkatapasztalat elismeréséről a felsőoktatási törvény a hatályba lépésekor még nem rendelkezett. Az Ftv. módosításáról szóló 2007. évi CIV. törvény 11. § (1) bekezdése iktatta be a törvény 58. § (7) bekezdésébe a következő szabályt, és ennek megfelelően módosult az Ftv. 58. § (8) bekezdése. A módosító törvény 11. §-ával megállapított szöveg 2008. szeptember 1-je óta hatályos.

„A kreditátviteli bizottság a korábbi tanulmányokat és munkatapasztalatokat tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti. A munkatapasztalat alapján beszámítható kreditek száma legfeljebb harminc lehet.”

„Az (5–(7) bekezdésben meghatározottak végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket a tanulmányi és vizsgaszabályzatban kell szabályozni, azzal a megkötéssel, hogy a hallgató a végbizonyítvány (abszolutórium) megszerzéséhez – a felsőoktatási intézményben folytatott, illetve más korábbi tanulmányok, továbbá munkatapasztalatok kreditértékként való elismerése esetén is – az adott intézményben legalább harminc kreditet köteles teljesíteni.”

A módosítás miniszteri indokolása szerint: „Az Európai Felsőoktatási Térség kialakítására vonatkozó európai együttműködés keretében, az Egységes Képesítési Keretrendszer munkálatai során vált szükségessé a felsőoktatási intézmények formális és informális ismeretek beszámítására vonatkozó jogosultságának törvényi szinten történő rögzítése. A munkatapasztalatok elismerésére várhatóan a szakmai gyakorlatok és a gyakorlati tárgyak esetében, intézményi szabályzatban szabályozottak szerint – ellenőrzött módon – kerül sor. A munkatapasztalatok elismerése azonban nem vezethet a felsőoktatási intézmény által végzett oktatási tevékenység teljes mellőzéséhez, ezért a törvény a beszámításra vonatkozó, kreditértékben meghatározott korlátozást tartalmaz.”

A munkatapasztalat beszámítását intézményesítő törvényi szabályozásnak tehát az alábbi markáns elemei vannak:

- » A munkatapasztalatok beszámításáról a törvény a kreditelismerésről szóló szakaszban rendelkezik. Ez garantálja, hogy az elismert munkatapasztalat a kreditbeszámítás révén a teljesítendő kreditvolumen részévé váljék.

Budapesti Gazdasági Főiskola

A kreditbeszámítás, illetve a tantárgyi felmentés esetei különösen: (...)

e) munkatapasztalatok beszámítása (...)

[TVSZ 47. § (1)–(5) bek.]

- » A jogi szabályozás igyekszik kizárni azt, hogy egy hallgató kizárólag kreditbeszámítással (ennek részeként korábbi munkatapasztalat elismertetésével), tehát anélkül szerezzen fokozatot, hogy az adott intézményben egyetlen kurzust sem hallgatott volna. A törvény és a végrehajtási

rendelete alapján egy hallgató elméletileg megszerezhet úgy egy BA/BSc fokozatot, hogy az adott intézményben 30 kreditet szerez, korábbi munkatapasztalataiból beszámíttat legfeljebb 30 kreditet, és a „maradék” 120 kreditet korábbi képzéseiből ismerteti el.

Ez nyilván csak elméleti példa, hiszen a gyakorlatban ez csak akkor történhetne meg, ha egy felsőoktatási intézmény hajlandó lenne 120 kreditet korábbi tanulmányok, 30 kreditet korábbi munkatapasztalat alapján elismerni, és 30 kreditnyi oktatás után kiadni a fokozatot.

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A kreditátviteli eljárásban teljesítettként elismert tanulmányi egységek együttes kreditértéke nem lehet több az adott szak képzési és kimeneti követelményeiben meghatározott, a diploma megszerzéséhez szükséges összkreditérték 50%-ánál. Ettől szakterületi azonosság esetén a dékán/főigazgató egyetértésével el lehet térni, azzal a megkötéssel, hogy a hallgató az adott képzésben a végbizonyítvány megszerzéséhez az Egyetemen legalább harminc kreditet köteles teljesíteni.

A kreditátviteli eljárásban munkatapasztalatot tanulmányi követelmény teljesítésére legfeljebb 30 kredit értékben lehet beszámítani. A munkatapasztalattal megszerzett ismeret igazolására a kari kreditátviteli bizottság – a szakfelelős véleményének figyelembevételével – követelményeket (pl. kritériumfeltétel teljesítése) fogalmazhat meg.

[HKR 34. § (6)–(7) bek.]

Debreceni Egyetem

A hallgatónak a megkövetelt összkreditek legalább 1/3 részét abban az intézményben kell megszereznie, amely intézmény az oklevelet, orvos-, fogorvos- vagy jogászdoktori diplomát kibocsátja.

[TVSZ 14. § (2)–(7) bek.]

- » Lényeges, hogy sem a törvény, sem a Vhr. nem határozza meg, mit ért „munkatapasztalat” alatt. A „munkatapasztalat” nyilvánvalóan szűkebb halmaz az elvileg elismerhető „nem formális környezetben megszerzett tudás, elsajátított készség” körénél, annak egy részhalmaza. Ennek közelebbi meghatározását a törvény és a Vhr. az intézményi szabályozásra, illetve az intézményi kreditelismerési gyakorlatra bízta.
- » A jogi szabályozás szerint a munkatapasztalatok alapján teljesített követelmények elismeréséhez az intézménynek szóbeli, írásbeli vagy gyakorlati számonkérés formájában meg kell bizonyosodnia az ismeretek elsajátításáról.

Van tehát kreditbeszámítás, de csak akkor, ha a hallgató valamilyen *számonkérés* formájában igazolja, hogy a követelményeknek megfelelő ismereteket elsajátította. Tekintve, hogy a felsőoktatási törvény az oktatási tevékenységet alapvetően *ismeretek* átadásával és ezek elsajátításának ellenőrzésével azonosítja, ez leginkább arra emlékeztet, mint amikor a hallgató ún. vizsgakurzust teljesít, magyarul: az órák látogatása alól mentesül, de „vizsgáznia” kell.

Amennyiben azonban a *számonkérés* fogalmát tágabban értelmezzük, elképzelhető az is, hogy a hallgató a munkatapasztalattal teljesített követelményeket alátámasztó „bizonyítékokat” valamilyen eljárás keretében bemutatja, azokat erre jogosult személy(ek) (csoport, testület) megvizsgálja, értékeli(k), és ennek alapján dönt(enek) az elismerésről és a kredit odaítéléséről, vagy véleményükkel alapozzák meg a kredit-elismerési döntést. Az alábbiakban erre vonatkozó előremutató példákat idézünk a Pannon Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem szabályozásából.

Ahogy a törvénymódosítás indokolásából is kitűnik, a jogalkotó feltételezése az volt, hogy a tantervben meghatározott követelmények kiváltása a *szakmai gyakorlatok*, illetve a *gyakorlatigényes kurzusok*

esetében nem fog akadályokba ütközni. Mivel ezek funkciója az adott képzési programhoz szervesen kapcsolódó gyakorlati készségek elsajátítása, tapasztalatszerzés a terepen, kézenfekvőnek tűnik az adott területen végzett munka és a szakmai gyakorlat egyenértékűségének kimondása, az elismerés szabályozása. Ezt a feltételezést vissza is igazolják a szabályozásban fellelt példák:

Példa az intézményi gyakorlatból:

„Nem kell teljesíteni a tantervben előírt követelményeket, ha a hallgató azokat korábban már elsajátította és ezt hitelt érdemlő módon igazolja. A munkatapasztalatok alapján teljesített követelmények elismeréséhez az intézménynek szóbeli, írásbeli vagy gyakorlati számonkérés formájában meg kell bizonyosodnia az ismeretek elsajátításáról.”

[Pannon Egyetem TVSZ 9. § (12) bek.]

Ehhez kapcsolódóan:

A „Részidős képzés infrastrukturális és képzésmódszertani követelményei” alcímben:

„A képzés személyi és tárgyi feltételei megegyeznek a nappali képzés követelményeivel, azaz a szakmai vizsgakövetelmények (SZVK) által előírtakkal. A gyakorlatigényes elméleti, ill. gyakorlati órákról való felmentés feltétele: legalább hároméves munkaviszony a tanterv szerinti szakmai tevékenység végzésével. A munkatapasztalat beszámítása egyéni elbírálással, a résztvevő munkáltatója által kiadott foglalkoztatást igazoló dokumentumok vizsgálata alapján történik.”

[Gazdaságtudományi Kar, banki szakügyintéző FSZ-képzés]

Látható az idézett szabályozásból egyrészt, hogy az egyetemi szabályzat szó szerint megismétli a jogszabály rendelkezését. Másfelől az is figyelemre méltó, hogy a tantárgyi felmentés lehetősége az összes gyakorlatigényes elméleti és gyakorlati órára kiterjed, valamint, hogy meglehetősen hosszú, *legalább hároméves*, mégpedig *munkaviszonyban szerzett* gyakorlati tapasztalatot feltételez.

Van példa a szakmai gyakorlat munkatapasztalattal történő kiváltásának részletező eljárási szabályozására is. A bemutatott szabályozás érdekessége, hogy a munkatapasztalat beszámításának indokait is fejtegeti:

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM TVSZ 8. § (9)

A KKB a hallgató korábbi munkatapasztalatait is elismerheti tanulmányi követelmény (tantárgy, szakmai gyakorlat) teljesítéseként. A munkatapasztalat alapján beszámítható kreditek száma legfeljebb harminc lehet.

Részidős alap- és mesterképzésben részt vevő nappalis, levelező és másoddiplomás hallgatók szakmai gyakorlata a BCE Közigazgatás-tudományi Karon

A jogszabály (felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény) a részidős alap- és mesterképzésben részt vevő (levelező és másoddiplomás) hallgatók számára is szakmai gyakorlat teljesítését teszi kötelezővé az oklevél megszerzéséhez. A közigazgatási szakmai gyakorlatot az oktatási dékánhelyettes felügyeli és a kari Információs és Karrier Szolgálat (a továbbiakban: IKSZ) koordinálja.

I. A szakmai gyakorlat munkatapasztalattal történő kiváltása:

Az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó átfogó nemzeti stratégiához illeszkedően a felsőoktatási intézmények képzési tevékenységében is lehetőséget kell teremteni a rugalmas tanulási útvonalak, az oktatás és képzés különböző rendszerei és szintjei közötti átjáráshoz. Ezért a fel-

sőoktatási intézmények számára a korábbi tanulmányok és a munkatapasztalat beszámításának jogát biztosítja a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény módosítása.

Mivel intézményünk levelező és másoddiplomás hallgatóinak nagy százaléka jelenleg is a közszférában dolgozik vagy korábban ott dolgozott, karunk – jogszabályi felhatalmazás alapján – a munkatapasztalat beszámításának jogát az alábbiak szerint biztosítja a kötelező szakmai gyakorlatra vonatkozóan.

1. Azon hallgatók, akik jelenleg vagy korábban

a. a közigazgatás valamely területén köztisztviselőként dolgoznak/dolgoztak; vagy

b. közalkalmazottként,

c. a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonájaként,

d. fegyveres szervek hivatásos állományú tagjaként,

e. igazságügyi alkalmazottként, közigazgatással összefüggő munkakört töltenek/töltöttek be;

f. vagy valamely korábbi vagy jelenlegi munkahelyükön ellátott feladatuknak szakmai gyakorlatként történő beszámítását a konzulens által igazoltan a szakdolgozati témaválasztás indokolja;

g. vagy valamely közfeladatokat ellátó szervezet, EU pályázati iroda, kormányzati, önkormányzati tanácsadó cégnél állnak/álltak jogviszonyban, illetve más jellegű szervezetnél ilyen feladatokat látnak/láttak el,

a kari honlapon letölthető „Kérelem” és „Igazolás” nyomtatványnak az oktatási dékánhelyetteshez két példányban való benyújtásával kérelmezhetik a szakmai gyakorlat munkatapasztalattal történő kiváltását.

Az igazolást a szervezet vezetőjének hivatalos aláírásával kell ellátni.

2. A kitöltött formanyomtatványokat a szükséges igazolásokkal (pl. korábbi jogviszony esetén a jogviszonyt megszüntető irat; szakdolgozati témaválasztás, mint indok esetén, a konzulens igazolása) együtt személyesen vagy postai úton kell eljuttatni az IKSZ részére (1118 Budapest Ménesi út 5. 517-es iroda).

3. Az oktatási dékánhelyettes mérlegelve a kérelemben foglaltakat, dönt a szakmai gyakorlat munkatapasztalattal történő kiváltásának engedélyezéséről.

Figyelemre méltó továbbá, hogy a BCE KIK szabályzata – egyébként a jogszabályban meghatározottaktól eltérően – nem írja elő a gyakorlati tapasztalatok során szerzett ismeretek számonkérés formájában történő bizonyítását, hanem egyértelműen az oktatási dékánhelyettes döntési jogkörébe utalja a „kiváltás engedélyezését” (azaz az elismerést), aki ezt a döntést a kérelemben foglaltak mérlegelése alapján hozza meg.

3.3. Egyéni felkészülés a doktori fokozatszerzési eljárásra

A doktori képzésre történő felvétel alapfeltétele egy mesterfokozat, ezen felül a felvétel feltételeit a doktori iskola határozza meg. A doktori képzés sajátossága, hogy a képzés és a fokozatszerzés jogi/eljárási értelemben elválik egymástól. Főszabály szerint a doktorandusz hallgató hároméves iskolarendszerű képzésben vesz részt, kurzusokat hallgat, vizsgákat tesz, kutat, publikál, oktat, és mindezekkel krediteket szerez, a tanulmányi követelmények teljesítésével abszolutóriumot kap. Ettől jogilag és időben is függetlenül részt vehet a doktori fokozatszerzési eljárásban. (A fokozatszerzési eljárás megindítható a doktorandusz hallgatói jogviszony fennállása alatt, vagy annak megszűnését követően, határidő nélkül.) [Ftv. 68. §]

A nem formális vagy informális környezetben szerzett tudás elismerésének sajátos esete az ún., *egyéni felkészülés*:

Ftv. 68. § (3) A doktori képzést követően a doktori fokozatot külön fokozatszerzési eljárás keretében lehet megszerezni. A doktori fokozatszerzési eljárásban részt vevő a doktorjelölt. Doktorjelölt lehet az is, aki nem vett részt a doktori képzésben, a fokozatszerzésre egyénileg készült fel, feltéve, hogy mesterfokozatot szerzett, és teljesítette a doktori képzés követelményeit. Ha a doktorandusz a képzési időn belül megkezdte a fokozatszerzési eljárást, akkor a hallgatói jogviszonya mellett egyidejűleg doktorjelölt is.

A fogalmat tisztázása végett: nem azonos az *egyéni felkészítés*, és az *egyéni felkészülés* fogalma. Egyéni felkészítésben a szervezett képzésben részt vevő doktorandusz részesülhet, ha ezt a tudományterület jellege indokolja. [Ftv. 68 § (2) bek.] Egyén felkészülő pedig az, aki egyáltalán nem vesz részt szervezett képzésben. [Ftv. 68. § (3) bek.] Itt tehát arról van szó, hogy a doktori fokozatszerzési eljárást megindíthatja olyan személy is, aki nem vett részt az iskolarendszerű, 36 hónapos szervezett doktori képzésben. Azonban az ilyen doktorjelöltnek is bizonyítania kell, hogy „*egyéni felkészült*”, azaz, „*teljesítette a doktori képzés követelményeit*”. Ezeket a tartalmi követelményeket sem a törvény, sem alacsonyabb szintű jogszabály nem határozza meg. (Korábban erről kormányrendelet rendelkezett.)

A doktori képzés funkciója a tudományos kutatói utánpótlás-nevelés. A doktori fokozatot szerzett személy önmagában a fokozat elnyerésétől még nem tudós, a PhD-fokozat annyit tanúsít, hogy a fokozat birtokosát az erre illetékes tudós közösség az adott tudományterületen önálló kutatómunka végzésére alkalmasnak találta. Ennek megítélésére szolgál a doktori fokozatszerzési eljárás, amelynek eredményeként a fokozat azt tanúsítja, hogy a jelölt

- » a doktori szabályzat alapján előírt kötelezettségeket teljesítette,
- » a doktori szigorlatot eredményesen letette,
- » két idegen nyelvet a tudományterület műveléséhez szükséges mértékben bír,
- » önálló tudományos munkásságát cikkekkkel, tanulmányokkal vagy más módon bemutatta (művészeti [DLA] fokozat megszerzésének feltételeként önálló művészeti alkotótevékenység eredményeit bemutatta),
- » a fokozat követelményeihez mért tudományos, illetve művészeti feladatot önállóan megoldott; értekezést, alkotást bemutatott; az eredményeket pedig nyilvános vitában megvédte.

A törvény 68. § (3) bekezdése alapján tehát nem csak olyan személy bocsátható fokozatszerzési eljárásra, aki a 36 hónapos szervezett képzésben részt vett, hanem olyan is, a fokozat megszerzésére egyénileg készült fel. Ennek alapján a doktori iskolának lehetősége van arra, hogy megvizsgálja egy doktori eljárásra jelentkező személy korábbi szakmai előéletét, gyakorlati tapasztalatait, publikációit, kutatási eredményeit, oktatói tevékenységét, és ennek alapján döntsön arról, hogy a fokozatszerzési eljárásra bocsátja-e vagy nem.

Ez is egyfajta elismerési, tanúsítási aktus. Ezzel a jogalkotó elismeri, hogy az önállóan végzett szakmai tudományos munka ugyanolyan értékű lehet a fokozatszerzésre történő felkészülés szempontjából, mint az egyetemen szervezett képzésben történő részvétel, és a képzési program követelményeinek teljesítése.

Példa az intézményi szabályozásból:

„48. § (1) A doktori fokozat megszerzésének feltétele
a) a doktori szigorlat letétele,

- b) egy idegen nyelvnek államilag elismert "C" típusú legalább középfokú nyelvvizsgával igazolt ismerete,
 - c) egy másik idegen nyelv a kari doktori szabályzatban meghatározott feltételek szerinti ismerete,
 - d) a kari szabályzatban meghatározott szakirodalmi közlemények bemutatása,
 - e) nappali, esti vagy levelező tagozatos képzésben részt vevő hallgatónál a doktori abszolutórium megléte,
 - f) olyan doktorjelölt esetében, aki disszertációját a doktori képzésben való részvétel nélkül készítette, a doktori eljárás megindítását javasló habitusvizsgálat megléte,
 - g) a doktori értekezés (munka, alkotás) elkészítése,
 - h) a doktori értekezés nyilvános vitán való megvédése.
- (2) A doktori értekezés (munka, alkotás) tartalmi és formai követelményeit a kari doktori szabályzatok állapítják meg."

„54. § (1) A doktori fokozat megszerzésére előzetes doktori képzés nélkül az a jelölt jelentkezhet, aki a diplomáját a jelentkezést megelőzően legalább tíz évvel korábban szerezte, tudományos tevékenységét szakmai publikációkkal támasztja alá, és kész disszertációval rendelkezik, és egyebekben megfelel a doktori eljárás megindításához előírt követelményeknek.

(2) A jelentkezés elfogadásakor a téma szerint illetékes doktori oktatási program/tanszék vezetőjének részletesen kifejtett véleményét is figyelembe véve a doktori iskola tanácsa habitusvizsgálatot végez. A habitusvizsgálat során értékelik a jelentkező korábbi tudományos teljesítményét, szakmai életrajzát, publikációs listáját, a doktori oktatási program oktatói részvételével lebonyolított/tanszéki vita jegyzőkönyvét, valamint a vitára elkészült előopponensi véleményeket.

(3) A habitusvizsgálat eredménye alapján a doktori iskola tanácsa javaslatot tesz a kari doktori tanácsnak a doktori eljárás megindítására vagy az eljárás megtagadására.

[ELTE doktori szabályzat 48. § (1)–(2) bek., és 54. § (1)–(3) bek.]

Van példa kevésbé részletező, de a lényegét tekintve azonos tartalmú szabályozásra is.

„11. § (1) Az egyéni felkészülés célja, hogy a hazai vagy külföldi egyetemen mesterképzésben szerzett fokozatot és szakképzettséget tanúsító oklevéllel (vagy azzal egyenértékű egyetemi szintű végzettséget és szakképzettséget tanúsító oklevéllel), jelentős oktatói és/vagy kutatói gyakorlattal valamint dokumentált tudományos teljesítménnyel (egyetemi doktori cím és/vagy megfelelő számú és minőségű publikáció) rendelkező szakemberek számára lehetővé tegye a doktori (PhD) fokozat megszerzését.

Az egyéni felkészülés alapján történő fokozatszerzést, mint kivételes eljárást, csak különösen indokolt esetben lehet alkalmazni. Ezen indokokat a tudományterületi doktori tanácsoknak a felvételi eljárás során írásban rögzíteni kell.”

[Debreceni Egyetem Doktori szabályzata 11. § (1) bek.]

Végül olyan doktori szabályzat is van, amely kifejezetten nem említi az egyéni felkészülést, pozitív szabályokat egyáltalán nem tartalmaz az egyéni felkészülésre vonatkozóan. Azonban az egyéni felkészülésre, mint kivételre utal ez a szabályozás is:

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktori szabályzata szerint a doktori fokozat megszerzésének feltételei:

sikeres záróvizsgával (államvizsga) befejezett egyetemi tanulmányokat tanúsító egyetemi oklevél,
szervezett doktori képzésben vagy egyéni képzésben való sikeres részvétel (abszolutórium megszerzése), kivéve az egyéni felkészülés esetét,
doktori szigorlat eredményes letétele,
önálló tudományos munkásság – tudományos publikációkkal történő bemutatása,
két idegen nyelv – a tudományág műveléséhez szükséges – ismeretének igazolása,
a fokozat követelményeihez mért tudományos feladat önálló megoldása, értekezés bemutatása, a tézisekben összefoglalt eredmények megvédése nyilvános vitában.
[PPKE doktori szabályzat 23. § (1)]

3.4. Intézményi szabályozásban, gyakorlatban kialakult validációs folyamatok

Ezeken kívül is fellelhetők az intézmények szabályozásában vagy a gyakorlatban működő elismerési mechanizmusok, felmentések.

A tanulmányi követelmények alóli „felmentésnek” klasszikus példája volt a kötelező testnevelési kurzusok kiváltása igazolt sporttevékenységgel. Az 1993. évi LXXX. törvény alapján kiadott, a felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek a kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről szóló 77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet úgy rendelkezett, hogy „A felsőoktatási intézmény az egészséges életmód kialakításához, a rendszeres testmozgáshoz szükséges kötelező testnevelés kritérium jellegű követelményeit, a testnevelési foglalkozások heti óraszámát (vagy az összóraszámot) a tantervben, illetve a tanulmányi és vizsgaszabályzatban határozza meg, ha ilyen követelmények nem tartoznak az alapképzési szak főbb tanulmányi területeihez rendelt szakmai tantárgyakhoz. Az intézmény elfogadhatja a hallgató által az előírt óraszámában intézményen kívül igazoltan teljesített, testneveléssel kapcsolatos tevékenységet, illetve sporttevékenységet.” [77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet 9. §]

E mögött a rendelkezés mögött az a megfontolás húzódnak meg, hogy az intézményen kívül, de (legalább) az egyébként előírt óraszámában, igazoltan végzett sporttevékenység tartalmilag egyenértékű az intézmény által szervezett testnevelési órákon végzett munkával. (Persze az is elképzelhető, hogy az egyetemek/főiskolák számára a kötelező testnevelés intézményen belüli megszervezéséhez nem mindenhol álltak rendelkezésre a szükséges személyi és tárgyi feltételek – testnevelők, sportinfrastruktúra –, ezért az igazolt sporttevékenység elfogadása jelentette azt a „kiskaput”, amelynek segítségével az intézmények adminisztratív szempontból eleget tettek a jogszabályi kötelezettségüknek.)

A sporttevékenység testnevelési követelménykénti elfogadásának eljárásrendjére a jogszabály nem állapított meg speciális szabályokat, értelemszerűen az általános kreditelismerési szabályok jelentették az elismerés eljárási kereteit. (Hogy tulajdonképpen mit és hogyan kellett igazolni, az igazolás kimerült-e egy aláírás beszerzésében, vagy voltak valódi tartalmi feltételei az elismerésnek, tekintve, hogy ezt a jogszabály az intézmény hatáskörébe utalta, nyilván intézményenként eltérő volt.

Egy példa az intézményi szabályozásból:

„5.1. Azon nappali tagozaton tanulmányokat folytató hallgatók, akik olyan szakon tanulnak, melynek követelményeibe nem tartoznak bele a testnevelési foglalkozások, az abszolutórium kiadásának feltételeként 2 féléven keresztül heti 2 óra általános testnevelési foglalkozáson kötelesek részt venni. A követelmény teljesítése alól orvosilag indokolt esetben, a hallgató írásos kérelmére, az alapkar vezetője adhat felmentést.

5.2. Az Egyetemen kívül igazoltan teljesített tevékenységek elfogadásáról – kérelem alapján – az Egyetemi Kreditátviteli Bizottság dönt.”

ELTE TVSZ 2004/2005, 1. sz. melléklet: A tanterv és a képzési terv felépítése, 5. pont

A 2005. évi CXXXIX. törvény hatályba lépésével a kötelező testnevelés megszűnt, a sportlétesítmények használatát pedig a térítési díj ellenében igénybe vehető szolgáltatások körében említi a törvény. [Ftv. 125. § (3) bek. c) pont]

A Pécsi Tudományegyetem TVSZ-e a testnevelési követelmények között kitér arra, hogy a nap-pali munkarendben tanulmányokat folytató hallgató záróvizsgára akkor bocsátható, ha a tanulmányi ideje alatt – amennyiben az adott kar eltérően nem rendelkezik – két félévet heti egy órában teljesített az Egyetemi Testnevelés- és Szabadidősport Központ által meghirdetett kurzusokból vagy az adott karon elfogadott programokból, amely programok befogadását jelen szabályzat 9. §-ában foglaltak szerint a KÁB végzi.

[Pécsi Tudományegyetem TVSZ 70. § (2) bek.]

4. Zárógondolatok

4.1. A validálás szabályozása – tartalmi szempontok

Tartalmi szempontból megfontolandók az alábbiak:

- » Hogy *mit* lehet kiváltani, azt a jogi szabályozás nem rendezi, de gyakorlatilag a *szakmai gyakorlatokat* lehet nem formális környezetben szerzett tudással „helyettesíteni”. Az előzetes tudás elismerésének lehetőségét általában meghatározza az az adottság, hogy a felsőoktatási törvény is az *ismeretek* átadására és ellenőrzésére fókuszál, és a KKK-k is *kötelező ismeretköröket* határoznak meg, amely alatt a képzésfejlesztési gyakorlatban többnyire *tantárgyakat* értenek.
- » Hogy *mivel* lehet kiváltani, a beszámítható előzetes tudás a jogszabály szövege szerint mindenképpen *ismeret*, tehát lexikális tudás. Ennek is az lehet a hátterében, hogy az akkreditációs kérelmekben az egyes tantárgyakat az átadásra kerülő ismeretek leírásával kellett bemutatni.
- » Ami a beszámítható előzetes tudás *forrását* illeti, a jogi szabályozás szerint az mindenképpen *munkatapasztalat*. Ez a nem formális vagy informális úton megszerezhető tudás fogalmához képest szűkebb halmaz, kérdés, hogy indokolt-e csak a munkában megszerezhető tapasztalatra szűkíteni a beszámítható tudást.
- » Ugyanakkor, mivel a jogi szabályozás nem definálja a munkatapasztalatot, ez kellően rugalmasan értelmezve *akármilyen* munkatapasztalat lehet, nem csak munkaviszonyban végzett munka során szerzett tudás, hanem például szakmai gyakorlaton, ösztöndíjasként, szociális munkavégzés keretében, társadalmi segítő szerepekben szerzett tapasztalat.
- » Az intézményi szabályozásban van példa arra, hogy az ebben érdekelt intézmény *tágítja* a „kiváltható” tanulmányi követelmények körét, a szakmai gyakorlaton kívül az ún. *gyakorlatigényes szemináriumok vagy előadások* teljesítése helyett is elfogadják a szakmai tapasztalatot. (Lásd a fentebb említett példát: Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar, banki szakügyintéző, FSZ-képzés)

4.2. A validálás szabályozása – szervezeti és eljárási szempontok

Szervezeti és eljárási szempontból az alábbiak lehetnek megfontolandók:

- » A beszámítható munkatapasztalat maximális mértéke 30 kredit, függetlenül attól, hogy 180 kredites BA/BSc képzésben vagy 120 kredites MA/MSc képzésben, vagy esetleg 60 kredites MA/MSc, illetve szakirányú továbbképzésben történik az elismerés.

- » A munkatapasztalat elismerésének eljárási feltétele valamilyen számonkérés. Ez a hagyományos fogalmi sémákban gondolkodva – ismeretátadás, tanulás, vizsga – a dolog lényegével elmentésnek tűnik. Vagy a vizsga alapján kapja a hallgató a kreditet, vagy a munkatapasztalat elismeréseként. Ez a rendelkezés az előzetes tudás beszámítását lényegében egy óralátogatás alóli felmentéssé fokozza le (óralátogatás nélküli számonkérés = vizsgakurzus).
- » Az áttekintett intézményi szabályozásokban sehol sem találtunk validációs irodát, vagy kifejezetten a validációs eljárások lefolytatására létesített szervezeti egységet, illetve erre kijelölt felelős személyt. Miként azt a jogi szabályozás is sugallja, a kreditátvitel szervezeti keretei között találja meg a helyét ez a tevékenység is. A munkatapasztalat beszámításának szervezeti eljárási kerete tehát a kreditelismerési (kreditátviteli) bizottság és a kreditelismerési (kreditátviteli) eljárás.
- » Ami az intézményi szabályozást illeti, a validációról többnyire egyáltalán nem rendelkeznek, vagy a kreditelismerési szabályok körében szólnak róla, de leggyakrabban az intézményi szabályzat a jogszabályban írtak megismétlésére korlátozódik. (A kivételeket a tanulmány 3. pontjában ismertettük.)
- » Az is látható ugyanakkor, hogy az intézményi szabályozásban van példa arra, hogy az adott egyetemi kari szabályozás a számonkérést mellőzi, és a munkatapasztalatot dokumentáló igazolások alapján illetékes vezető (pl. dékánhelyettes, szakfelelős) mérlegelési hatáskörébe utalja az elismerésről szóló döntést. (Lásd a BCE korábban említett megoldását.)